

Middelengebruik onder Antwerpse studenten

Johan Rosiers, Ilse Bernaert, Sarah Hoeck, Roeland Keersmaekers
en Guido Van Hal*

In 2005 werd in de Antwerpse studentengemeenschap een grootschalig onderzoek verricht naar het middelengebruik en daarmee samenhangende aspecten. Alhoewel er over het algemeen zeker geen dramatisch beeld mag worden geschetst, wijzen sommige bevindingen op risicogebruik bij een aantal studenten. Op grond van de onderzoeksresultaten doen we enkele suggesties op het vlak van preventie en hulpverlening waarbij de klemtoon, naast omgevingsgerichte maatregelen, ligt op informatieverstrekking en vroege interventie.

Inleiding

Het studentenleven wordt vaak geassocieerd met middelengebruik, met als typische uitingen het alcoholgebruik bij studentikoze activiteiten, het recreatief drugsgebruik en het gebruik van stimulerende en sedatieve medicatie om de examens door te komen. Walters en Baer (2006) geven dit cliché treffend weer voor alcoholgebruik: 'College students drink. No matter how you slice it, most people would agree with some version of that statement.' Maar klopt dit beeld wel met de werkelijkheid? Om dat na te gaan, werd in de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen (AUHA) een grootschalige bevraging uitgevoerd door vier organisaties die actief zijn in onderzoek en/of preventie. Doel van het onderzoek was zicht te krijgen op het midden-

* Drs. J. Rosiers is stafmedewerker bij de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD) te Brussel. E-mail: johan.rosiers@vad.be.

Drs. I. Bernaert is stafmedewerker bij de VAD.

Drs. S. Hoeck is onderzoeker bij de Vakgroep Sociale Geneeskunde van Universiteit Antwerpen.

Drs. R. Keersmaekers is stafmedewerker bij het Stedelijk Overleg Drugbeleid Antwerpen (SODA).

Prof. dr. G. Van Hal is hoogleraar bij de Vakgroep Sociale Geneeskunde van de Universiteit Antwerpen.

gebruik en probleemgebieden te detecteren, om van daaruit aanknopingspunten te vinden voor preventie in de Antwerpse hogescholen en universiteit.

Verscheidene internationale onderzoeken toonden aan dat laatstejaarsgebruik van alcohol bij studenten eerder regel dan uitzondering is, met prevalentiecijfers van 75% tot 85% (Boland e.a., 2006; O'Malley & Johnston, 2002; Pilon e.a., 2005). Maar vrij algemeen alcoholgebruik betekent nog niet dat er automatisch sprake is van problematisch alcoholgebruik. Zo bleek uit onderzoek dat 31,6% van de studenten op één of meer DSM-IV-criteria voor alcoholmisbruik positief scoorde, terwijl bij 6,3% op basis van de DSM-IV alcoholafhankelijkheid werd gediagnosticeerd (Knight e.a., 2002). Belgisch onderzoek in een groep eerstejaarsstudenten gaf aan dat 10,5% van de studenten positief scoorde op de DSM-IV-criteria voor alcoholmisbruik, terwijl 3,6% van de studenten aan de DSM-IV-criteria voor alcoholafhankelijkheid beantwoordde (Aertgeerts & Buntinx, 2002). Zweeds onderzoek gaf aan dat 10% van mannelijke studenten en 3% van vrouwelijke studenten een AUDIT-score boven 15 haalden en aldus volgens de normen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) beschouwd worden als problematische alcoholgebruikers ('harmful and hazardous drinkers') voor wie monitoring of diagnostische evaluatie van alcoholafhankelijkheid aangewezen is (Andersson e.a., 2007).

Een aantal contextuele aspecten kan een rol spelen in het alcoholgebruik van studenten. Zo vonden D'Alessio e.a. (2006) in grootschalig onderzoek bij studenten van vier Italiaanse universiteiten dat er onder niet-thuiswonende studenten proportioneel driemaal meer frequente 'binge'-drinkers (d.w.z. drie- tot viermaal per week 'binge drinking') te vinden zijn dan onder thuiswonende studenten. Alcoholgebruik wordt ook vaak gelinkt aan studentikoze activiteiten die studentenverenigingen organiseren. Op basis van een literatuurreview stellen Presley e.a. (2002) dat bestuursleden van studentenverenigingen grotere hoeveelheden alcohol drinken dan gewone leden en niet-leden. Leden van studentenverenigingen blijken vooral vaker aan 'binge drinking' te doen. Dat geldt evenwel niet sterker voor bestuursleden dan voor gewone leden (Plucker & Teed, 2004). Normatieve uitingen bij de groep van leefstijlgenoten blijken van groot belang in het drinkgedrag van leden van studentenorganisaties (Sher e.a., 2001). Descriptieve normen van de leefstijlgenoten (d.w.z. het drinkgedrag van de leefstijlgenoten uit de organisatie) hebben een invloed op het drinkgedrag van de leden, terwijl de waardegerelateerde normen (d.w.z. de uitgesproken normen ten aanzien van alcohol drinken) een significante predic-

tieve kracht hebben voor voortgezet alcoholgebruik, negatieve gevolgen van alcoholgebruik en symptomen van problematisch alcoholgebruik (Larimer e.a., 2004).

Wat het drugsgebruik betreft toont onderzoek in verschillende westerse landen aan dat het cannabisgebruik in de jaren negentig van de vorige eeuw een stijgende tendens kende (Mohler-Kuo e.a., 2003; Stempliuk e.a., 2005). Mogelijk werd die stijging nog voortgezet in de eerste jaren van het nieuwe millennium. Wat het ooitgebruik van amfetaminen bij studenten betreft, werd internationaal een sterke afname vastgesteld in de jaren zeventig en tachtig, en, na een stabilisatie in de jaren negentig, opnieuw een stijging in de jaren rond de millenniumwisseling (Gledhill-Hoyt e.a., 2000; Pope e.a., 2001; Stempliuk e.a., 2005). Xtc-gebruik in studentenmilieus kende vanaf de late jaren tachtig een opmars (Boyd e.a., 2003; Pope e.a., 2001; Wish e.a., 2006). Cocaïne is al langer over zijn hoogtepunt heen in Amerikaanse studentenmilieus. In de jaren zeventig steeg het ooitgebruik van 5% naar 30%, om de daaropvolgende decennia te dalen tot circa 7% (Pope e.a., 2001).

Methode

ONDERZOEKSOPZET

Een vragenlijst met 168 vragen werd toegankelijk gemaakt via Blackboard, het intranetsysteem van de AUHA. Via flyers en posters in en rond de campussen werden de studenten opgeroepen om aan het onderzoek deel te nemen (zie figuur 1). De vragenlijst was toegankelijk van 14 februari 2005 tot 28 maart 2005.

STEEKPROEF

De AUHA omvat de Universiteit Antwerpen en vier Antwerpse hogescholen. In het academiejaar 2004-2005 telde de associatie 27.210 ingeschreven studenten. Daarvan openden 7.813 studenten de vragenlijst; 5.530 studenten vulden deze ook volledig in. Dat komt neer op een respons van 20,3%.

Sommige verhoudingen in de steekproef van 5.530 studenten weken duidelijk af van de verhoudingen in de totale studentenpopulatie. Daarom werd ervoor gekozen om in een tweede stap een aselekt geïlaagde gecorrigeerde steekproef samen te stellen. Dit houdt in dat we in de steekproef van 5.530 respondenten een kleinere groep respondenten at random selecteerden volgens vooraf vastgelegde strata, op basis van geslacht, leeftijd en onderwijsinstelling. At random betekent

Wie bezagen alle studenten van de universiteit en de hogescholen in Antwerpen over hun ervaringen met alcohol en andere drugs. Op de volgende webpagina's kan je inspreken en doorklikken naar de vragenlijst.

Voor de Universiteit Antwerpen: <http://blackboard.ua.ac.be>; voor de Karel de Grote-Hogeschool: <http://bb.kdg.be>; voor de Hogeschool Antwerpen: <http://blackboard.ha.be>; voor de Plantijn Hogeschool: <http://bb.plantijn.be>; voor de Hogere Zeevaartschool: <http://bb.hzs.be>

Door het invullen van de vragenlijst maak je kans op één van de 50 aantrekkelijke prijzen waaronder 1 vliegtuigreis ter waarde van 250 euro (Connections), 1 all-in-one printer (Deil), 15 abonnementen op Newsweek (J&M), 5 abonnementen op Knack (J&M), 20 filmtickets (UGC), 1 fingerprint reader (M-crosoft) en enkele verrassingspakketten.

Geef jouw mening over alcohol en andere drugs en win een vliegtuigreis!

UZA Antwerpen
Socialle zaken

CONNECTIONS

UGC

Dell

Deze benaming is een gemeenschappelijk initiatief van het Stedelijk Divisie Drugs Antwerpen (SDA), de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD), het Centrum voor Geneeskundige Geneesmiddelen (MAG), de Universiteit Antwerpen, het Universitair Medisch Centrum (UMC) en de Provincie Antwerpen. De benaming wordt ondersteund door de Provinciale Universiteit en Hogescholen Antwerpen (PUMA).

Figuur 1 Een van de flyers.

hier dat de computer de respondenten willekeurig uitkoos tot de juiste verhoudingen inzake geslacht, leeftijd en instelling aanwezig waren. De kenmerken van de uiteindelijke steekproef zijn wat dat betreft dus dezelfde als die in de gehele AUHA-studentenpopulatie.

We kozen voor een betrouwbaarheidsgraad van 95% en een betrouwbaarheidsmarge van 2,5% bij een 50/50-verdeling. De uiteindelijke representatieve steekproef omvat 1.501 respondenten. De voornaamste kenmerken van de steekproef zijn: 53,1% vrouwen en 46,9% mannen, 91,8% zit in de leeftijdsgroep 18-26 jaar, 71% woont gedurende de week thuis (zgn. pendelstudenten).

VRAGENLIJST

Gemeten werd de gebruiksprevalentie van bier, wijn, aperitieven, sterke drank, cannabis, amfetaminen, xtc en cocaïne. Om de prevalentie te meten, werden dichotome vragen gesteld over het ooitgebruik en het laatstejaarsgebruik. Indien voor een bepaald middel laatstejaarsgebruik werd aangegeven, werd gepolst naar de frequentie van gebruik tijdens drie perioden: academiejaar, examenperioden en vakantieperioden. Wat alcohol betreft, werd gevraagd hoeveel glazen men gemiddeld per week drinkt. Voorts werd de laatstejaarsgebruikers gevraagd hoe vaak ze aan 'binge drinking' doen.¹

Om probleemgebruik te meten, maakten we gebruik van drie instrumenten. De Alcohol Use Disorders Identification Test (AUDIT) werd gebruikt om problematisch alcoholgebruik te meten. Verschillende onderzoekers toonden aan dat de AUDIT een geschikt instrument is voor het inschatten van problematisch alcoholgebruik bij studenten (Smith e.a., 1997; Kokotailo e.a., 2004). Met een score van 0,82 op Cronbachs alfa levert de AUDIT-schaal in ons onderzoek een aanvaardbaar resultaat op voor interne consistentie.

Om problematisch cannabisgebruik te meten, hanteerden we zes vragen die Decorte e.a. (2003) in hun onderzoek *Cannabis in Vlaanderen* gebruikten. Om die vragen uit te werken, baseerden deze Gentse onderzoekers zich op hun beurt op criteria voor cannabisafhankelijkheid uit het klinisch-diagnostische instrument DSM-IV.

Problematisch gebruik van andere drugs dan cannabis brengen we in kaart aan de hand van de verkorte versie van de Drug Abuse Screening Test (DAST-10). Dit is een screeningsinstrument dat het zich voordoen van uitingen van drugsmisbruik inschat. Aan de hand van de totaalscore kan berekend worden in welke mate er zich uitingen van drugs-

1 In ons onderzoek wordt 'binge drinking' gemeten aan de hand van de vraag: 'Hoe vaak drink je minstens zes glazen tijdens een gelegenheid?'

misbruik voordoen. Met een score van 0,68 op Cronbachs alfa levert de DAST-10-schaal een aanvaardbaar resultaat op voor interne consistentie.

Om de ervaren gevolgen van het gebruik van zowel legale als illegale middelen te meten, gebruiken we een batterij van negentien vragen uit de vragenlijst van het Core Institute. Per vraag duidt de respondent aan hoe dikwijls een bepaalde ervaring werd meegemaakt als gevolg van het eigen drank- of drugsgebruik in het afgelopen jaar. Daarin zitten onder meer vragen over het hebben van een kater, slecht presteren op een test, verwikkeld raken in een ruzie of gevecht, onder invloed autorijden, een les missen en suïcidale gedragingen. Per opgesomde ervaring kan de respondent kiezen uit zes frequentiecategorieën.

Wat betreft de woonsituatie worden de studenten ingedeeld in twee categorieën: pendelstudenten (thuiswonend) en studenten die op kamers wonen ('op kot'; wonend in een eigen studentenwoning). Voorts werd gemeten of de student al dan niet bestuurslid is van een studentenvereniging.

Resultaten

Van de AUHA-studenten gebruikte 93,9% in het afgelopen jaar alcohol. Elk van de opgenomen categorieën van alcoholische dranken (bier, wijn, aperitieven, sterke drank) werd het voorgaande jaar door circa acht op de tien studenten gedronken. Opvallend is dat de gebruiksfrequentie varieert al naar gelang de periode. In het academiejaar en - nog meer - in de vakantieperioden komt frequent alcoholgebruik (d.w.z. meermalen per week) duidelijk meer voor. In de examenperiode valt de gebruiksfrequentie sterk terug. Tabel 1 geeft dit goed weer voor bier, maar voor de andere dranken gelden soortgelijke verhoudingen.

Tabel 1. Gebruiksfrequentie bier per periode.

	Niet (%)	Eenmaal per maand (%)	Meer dan eenmaal per maand tot minder dan eenmaal per week	Eenmaal per week (%)	Meer dan eenmaal per week tot minder dan elke dag	Elke dag (%)
Academiejaar	5,3	19,1	16,8%	16,5	38,0%	4,2
Examenperiode	46,8	10,0	17,2%	15,5	10,0%	0,6
Vakantieperiode	4,7	15,2	15,3%	14,6	43,9%	6,4

Volgens de AUDIT > 15-norm van WHO vertoont 10,3% van de mannelijke studenten en 1,8% van de vrouwelijke studenten duidelijke kenmerken van problematisch alcoholgebruik. Een belangrijk aspect in de ontwikkeling van problematisch alcoholgebruik is 'binge drinking'. Ruim zeven van de tien studenten geven aan dat zij het voorgaande jaar minstens eenmaal aan 'binge drinking' deden. Circa één op de zes studenten doet dat op wekelijkse basis. Een kleine minderheid van 1,1%, geëxtrapoleerd toch goed voor driehonderd studenten, drinkt dagelijks minstens zes glazen alcohol per drinkgelegenheid. Geregeld 'binge drinking' komt aanmerkelijk meer voor bij mannelijke studenten dan bij vrouwelijke studenten (zie tabel 2). Hoe frequenter 'binge drinking' zich voordoet, des te hoger het risico op problematisch gebruik ($r_s = 0,76$; $p < 0,001$). Dat verband is even sterk bij mannen als bij vrouwen.

Tabel 2. Frequentie van 'binge drinking', algemeen en per geslacht.

Frequentie 'binge drinking'	Aandeel totaal (%)	Aandeel studenten (man) (%)	Aandeel studenten (vrouw) (%)
Nooit	28,2	14,2	41,0
Minder dan maandelijks	34,2	30,7	37,3
Maandelijks	19,6	25,3	14,3
Wekelijks	17,0	27,9	7,1
Dagelijks of bijna dagelijks	1,1	2,0	0,3

$$\chi^2 = 212,120; df = 4; p < 0,001.$$

Van de studenten heeft 22,1% in het afgelopen jaar cannabis gebruikt. In het academiejaar en in vakantieperioden gebruikt bijna één op de vier cannabisgebruikers eenmaal of meermalen per week cannabis. De meeste studenten beperken of stoppen het cannabisgebruik in examenperioden. Toch zijn er, op een studentenpopulatie van circa 27.000 studenten, naar schatting zo'n 350 studenten die elke dag cannabis gebruiken, zowel tijdens het academiejaar als in examenperioden en vakantieperioden. Hoe frequenter cannabisgebruik plaatsvindt, des te meer uitingen van problematisch cannabisgebruik doen zich voor ($r_s = 0,51$; $p < 0,01$).

Wat het gebruik van andere drugs betreft, ligt de prevalentie een stuk lager. Het laatstejaarsgebruik van zowel amfetaminen, xtc als cocaïne ligt tussen 2,3% en 3,3%. Het gaat in hoofdzaak om occasioneel ge-

bruik (eenmaal per maand of minder). Van de studenten die deze drugs het voorgaande jaar gebruikten, geeft 92,2% minstens een van de opgesomde uitingen van drugsmisbruik volgens de DAST-10 aan. Wat de ervaren gevolgen van middelengebruik betreft, vermeldt meer dan de helft van de Antwerpse studenten het hebben van een kater, misselijk zijn of moeten braken. Een op de tien studenten had in het afgelopen jaar minstens tienmaal een kater. Meer dan een kwart van de studenten heeft in het afgelopen jaar minstens eenmaal een les gemist ten gevolge van drank- of drugsgebruik. Van de studenten heeft 3,2% in het afgelopen jaar minstens tienmaal een les gemist door middelengebruik, wat neerkomt op bijna negenhonderd AUHA-studenten. Mannelijke studenten hebben duidelijk vaker te kampen met de meeste gevolgen (zie tabel 3).

Studenten die op kamers wonen drinken grotere hoeveelheden alcohol dan pendelstudenten. Terwijl de pendelstudent gemiddeld 6,5 glazen alcohol per week drinkt, ligt dat gemiddelde bij studenten die op kamers wonen op negen glazen per week ($t = -4,256$; $p < 0,001$). Opmerkelijk is dat dit sterker speelt bij vrouwelijke studenten dan bij mannelijke studenten. Vrouwelijke studenten die op kamers wonen, drinken gemiddeld ruim drie glazen alcohol meer dan vrouwelijke studenten die door de week thuis wonen.

De gemiddelde AUDIT-score bij studenten die op kamers wonen (7,5) ligt hoger dan bij pendelstudenten (6,0; $t = -4,557$; $p < 0,001$). Toch is er enkel een verschil waarneembaar indien de AUDIT-drempel voor beperkt risico op problematisch alcoholgebruik wordt gehanteerd (AUDIT-score 8-15): 34,7% van de studenten die op kamers wonen overschrijdt deze drempel, tegenover 23,9% van de pendelstudenten ($\chi^2 (3) = 18,847$; $p < 0,001$). Als we de hogere risicodrempel (AUDIT-score > 15) hanteren, zien we dat er tussen studenten op kamers en pendelstudenten geen verschil meer is. We kunnen dus stellen dat studenten die op kamers wonen over het algemeen meer kans lopen op beperkte uitingen van problematisch alcoholgebruik.

Er is geen verband tussen bestuurslidmaatschap van een studentenvereniging en de gebruiksfrequentie van alcohol. Als we de door de student zelf geschatte gemiddelde hoeveelheid glazen alcohol per week als variabele in de analyse opnemen, zien we dat er wel enig verband is tussen het bestuurslidmaatschap in een studentenvereniging en het aantal gedronken glazen alcohol ($r = 0,12$; $p < 0,001$). Als we het gemiddeld aantal glazen alcohol dat het bestuurslid van een studentenvereniging drinkt vergelijken met het gemiddeld aantal glazen van een student die geen deel uitmaakt van het bestuur van een studentenvereniging, dan zien we duidelijke verschillen. Een niet tot het bestuur

Tabel 3. Ervaren nadelen door drank- of drugsgebruik, volgens geslacht.

[illegible]

van een studentenvereniging behorende student drinkt gemiddeld bijna zeven glazen per week (6,67), een bestuurslid van een studentenvereniging drinkt gemiddeld elf glazen per week (10,95; $t = -3,636$; $p < 0,001$).

Het feit dat bestuursleden van studentenverenigingen niet frequenter alcohol drinken maar wel aanmerkelijk grotere hoeveelheden alcohol per week drinken dan studenten die niet tot de bestuurskringen van studentenverenigingen behoren, betekent dat de bestuursleden gemiddeld meer alcohol gebruiken per drinkgelegenheid. Dan zou je verwachten dat bestuursleden van studentenverenigingen ook vaker aan 'binge drinking' doen dan niet-bestuursleden. Dat blijkt te kloppen: er is een (weliswaar zwak) verband tussen bestuursschap bij een studentenvereniging en een verhoogde frequentie van 'binge drinking' ($r_s = 0,12$; $p < 0,001$). Als het behoren tot het bestuur van een studentenvereniging over het algemeen genomen leidt tot een hoger alcoholgebruik, is het aannemelijk om te veronderstellen dat de kans op problematisch alcoholgebruik dan ook toeneemt. Dat blijkt inderdaad zo te zijn: studenten die in het bestuur van een studentenvereniging zitten, hebben een meer dan driemaal zo hoge kans op problematisch alcoholgebruik ('odds ratio' = 3,3; $p < 0,001$).

Discussie

Alcohol en cannabis zijn belangrijke genotmiddelen bij studenten in het hoger onderwijs. Of dit gebruik frequenter voorkomt bij studenten dan bij niet-studerende leeftijdgenoten is met onze resultaten niet te achterhalen. Internationale vergelijkingen over middelengebruik bij studenten leren dat de prevalentie- en frequentiecijfers in Antwerpen in dezelfde orde van grootte liggen als bij de meeste buitenlandse studies over dit aspect (Rosiers & Van Hal, 2007).

Voor de meeste Antwerpse studenten zorgt het gebruik van alcohol en/of cannabis niet voor noemenswaardige problemen. Voor een aantal studenten is dat wel het geval. Vooral bij mannen zijn uitingen van problematisch alcoholgebruik, vaak gekoppeld aan frequenter 'binge drinking', geen zeldzaam fenomeen. Voorts komen uitingen van problematisch alcoholgebruik vaker voor bij studenten die op kamers wonen en bij bestuursleden van studentenverenigingen. Wat cannabisgebruik betreft, kan ervan uitgegaan worden dat enkele honderden studenten het hele jaar door dagelijks cannabis gebruiken. Dat kan gepaard gaan met opduikende problemen. Schoolprestaties kunnen bijvoorbeeld lijden onder een verstoring van het korte-termijngeheugen vanwege cannabisgebruik. Veelvuldig gebruik van cannabis kan

soms tot afhankelijkheid leiden en de ontwikkeling van psychotische stoornissen versnellen bij mensen die daar kwetsbaar voor zijn (Kinable, 2004).

Bij de meeste studenten is zwaar drinken tijdelijk, maar sommige studenten rapporteren een continu of met de tijd sterker wordend problematisch alcoholgebruik (White e.a., 2005). Preventie is daarom aangewezen, waarbij een uitdaging ligt in het ontwikkelen van specifieke materialen en aanpak ten aanzien van de student. De combinatie van informatieverstrekking en omgevingsgerichte interventies is een belangrijk onderdeel van effectieve preventie naar studenten. Idealiter wordt informatie verschaft die inspeelt op de verwachtingen rond middelengebruik en op een juiste inschatting van het middelengebruik binnen de groep van leefstijlgenoten. Er wordt ook informatie gegeven over hoe en waar studenten terecht kunnen voor hulp (Chiauzzi e.a., 2005; Wyrick e.a., 2005). Naast deze universele preventie-initiatieven is er behoefte aan een aanbod van vroege interventie voor studenten met een verhoogd risico op problematisch middelengebruik. Kortdurende motiverende interventies kondigen zich in dit kader veelbelovend aan.

INFORMATIE OVER EFFECTEN, RISICO'S EN GEVOLGEN, GEKOPPELD AAN NORMATIEVE INTERVENTIES

Wat alcohol betreft, wijst onderzoek uit dat programma's over positieve en negatieve verwachtingen over alcoholgebruik succesvol kunnen zijn in het beïnvloeden van alcoholconsumptie (Larsen & Kozar, 2005). Ook voor drugs zijn studies voorhanden die aantonen dat verwachtingen omtrent het drugsgebruik, naast sociale invloed en het gevoel van eigen effectiviteit om een gedrag te stellen en de gedragsintentie, de grootste impact hebben op het al dan niet gebruik (Yu & Ko, 2006). Inspelen op de verwachtingen rond middelengebruik kan door de studenten objectieve informatie te verschaffen over de effecten, gevolgen en risico's van middelengebruik. De mogelijke positieve gevolgen maar ook de potentieel negatieve gevolgen van middelengebruik moeten aan bod komen (Park & Grant, 2005; White e.a., 2005). Er is een duidelijk verband tussen de overschatting van het alcoholgebruik van leefstijlgenoten en het eigen gebruik. Zo is aangetoond dat studenten die het alcoholgebruik in de groep van leefstijlgenoten overschatten meer drinken dan zij die dit gebruik realistisch inschatten. De zwaarste drinkers overschatten het alcoholgebruik het meest (Dixon, 2004; Lederman & Stewart, 2004). Maar dit geldt evengoed

voor cannabis: Kilmer e.a. (2006) stelden vast dat in een studentenpopulatie maar liefst 98% het cannabisgebruik van de leefstijlgenoten overschatte.

Bijsturen van deze misperceptie kan, door objectieve informatie² over middelengebruik aan te reiken. Dit versterkt het besef bij studenten dat hun leefstijlgenoten minder zwaar drinken dan verwacht (Fearnow-Kenny e.a., 2001; Wyrick e.a., 2005) en leidt tot significante veranderingen in de perceptie van drankgebruik bij leefstijlgenoten. En dit laatste is sterk gelinkt aan het eigen gebruik (Dixon, 2004; Stamper e.a., 2004). Belangrijke kanttekening hierbij is dat deze informatie genderspecifiek moet zijn. Het gemiddelde alcoholgebruik bij vrouwen ligt bijvoorbeeld beduidend lager dan het gemiddelde alcoholgebruik van de mannelijke en vrouwelijke student samen. Het communiceren van algemene, niet-genderspecifieke informatie rond alcoholgebruik houdt het risico in dat vrouwen denken dat ze weinig drinken, met een eventuele aanpassing (naar boven) van hun drinkpatroon tot gevolg (Lecci e.a., 2002; Lewis & Neighbors e.a., 2004).

LEEFSTIJLGENOTEN ALS INFORMATIEKANAAL

Uiteraard kunnen normatieve interventies niet de enige invalshoek zijn; andere motieven voor het gebruik mogen niet vergeten worden (Neighbors e.a., 2004). Daarnaast is informatieverstrekking drempelverlagend voor het invoeren van hulp indien er sprake is van probleemgedrag (Borsari & Carey, 2005; Vogler & Webber, 1994). Hoe meer de studenten in aanraking komen met allerlei vormen van informatieverstrekking, des te groter hun bereidheid om hulp te zoeken (Yu e.a., 2003).

De informatie kan het beste worden verspreid via verschillende kanalen. Naast de elektronische leeromgeving (internet/intranet) en inbedding in het curriculum vormt 'peer to peer'-communicatie een effectieve invalshoek. Leefstijlgenotenwerking kan vorm krijgen door het opzetten van een formeel communicatiecircuit tussen studenten. Een aantal sleutelfiguren, zoals leiders van studentenverenigingen, kan worden getraind om workshops te organiseren, bijvoorbeeld naar de leden van de studentenverenigingen of kotgenoten (Austin, 1997). 'Peer to peer'-communicatie kan ook vorm krijgen in de informele communicatie tussen studenten. Enerzijds kunnen sociale normen rond middelengebruik bijgestuurd worden via non-verbaal voorbeeldgedrag: hoe meer leefstijlgenoten een bepaald gedrag vertonen of een

2 Gegevens over het reële middelengebruik, zoals de gemiddelde frequentie en hoeveelheid, bij studenten.

bepaalde attitude hebben, des te groter de sociale invloed van dit gedrag. Anderzijds kunnen studenten ook in hun omgang met elkaar gedrag bijsturen, door feedback te geven op het middelengebruik van leefstijlgenoten (Jessor e.a., 2006; Yu & Ko, 2006).

KORTDURENDE MOTIVERENDE INTERVENTIES ALS HELPENDE HAND

Kortdurende motiverende interventies kunnen een effectief zijn in de vroege interventie bij studenten. Dit houdt in het verstrekken van persoonlijke feedback over het eigen middelengebruik, gekoppeld aan een motiverend gesprek. Centrale doelstelling is het aanwakkeren van de motivatie bij de student om het eigen middelengebruik te veranderen. Hierbij speelt het opstellen van een 'beslissingsbalans' een belangrijke rol: studenten maken voor zichzelf de balans op van positieve en negatieve verwachtingen gebonden aan middelengebruik (Murphy e.a., 2005; Quintero e.a., 2005).

Het is belangrijk dat interventies zich niet alleen richten op de negatieve gevolgen, maar dat ook de positieve gevolgen erkend worden, om een gesprek over de 'kosten en baten' van gedragsverandering mogelijk te maken. Studiegebonden aspiraties of prestaties kunnen voor studenten een belangrijke factor zijn in het opmaken van deze balans en in de motivatie tot verandering. Studeren zorgt bij studenten voor een verhoogde toename van stress, vaak in combinatie met een vermindering van sociale controle, zeker bij de studenten die niet meer thuis wonen. Deze factoren kunnen zwaar wegen bij de beslissing middelen te gebruiken bij studenten. Toch heeft studeren ook preventieve functies. Onderzoek toont aan dat studenten met een sterkere betrokkenheid ten aanzien van hun studie minder naar alcohol en andere drugs grijpen. Het hebben van levensdoelen, zoals het behalen van een diploma, en de eigen perceptie van de waarde van die levensdoelen fungeert als een beschermende factor (Lecci e.a., 2002). Het is dan ook belangrijk om aandacht te besteden aan levensdoelen in de motiverende interventie (Blume e.a., 2000; Palfai, 2006).

Kortdurende motiverende interventies zijn effectief bij het verlagen van alcoholconsumptie en daaraan gerelateerde problemen (Borsari & Carey, 2005; LaBrie e.a., 2006; Palfai, 2006; Saitz e.a., 2007), maar blijken ook te leiden tot afname in tabak- en cannabisgebruik (McCambridge & Strang, 2004). De effectiviteit van deze aanpak geldt voor studenten die negatieve gevolgen ondervinden van het middelengebruik, maar niet voor studenten met een afhankelijkheidsproblematiek (Saunders e.a., 2004). Voor deze risicogroep is er behoefte aan meer intensieve persoonlijke interventies (White e.a., 2006).

Tot besluit

Het in 2005 in Antwerpen uitgevoerde vragenlijstonderzoek naar middelengebruik wijst uit dat de meeste studenten op dat vlak geen risico-volle gedragingen of symptomen vertonen. Maar ondanks het feit dat het algemene beeld niet zorgwekkend is, wijst een aantal bevindingen op risicoverhogend gedrag bij een minderheid van de studenten. Zo wordt problematisch alcoholgebruik vastgesteld bij één op de tien mannelijke studenten. Eén op vijf studenten, hier eveneens vaker mannen, doet minstens eenmaal per week aan 'binge drinking'. Voorts zijn er enkele honderden studenten die aangeven het hele jaar door dagelijks cannabis te gebruiken.

Om problematisch middelengebruik aan te pakken, is er in de instellingen en voorzieningen van het universitair en hoger onderwijs een beleidsmatige aanpak nodig. Hierin dienen zowel preventieve, hulpverlenende als omgevingsgerichte interventies te worden opgenomen. In de eerste plaats is er behoefte aan informatieverstrekking en vroege interventie. Wat informatieverstrekking betreft, kan de focus het beste komen te liggen op het informeren over effecten en risico's, op normatieve interventies en op de rol van 'peers' als informatiekanaal. Wat vroege interventie betreft, worden 'brief motivational interventions' als aanbevelenswaard naar voren geschoven.

Ondertussen zijn in Antwerpen de eerste initiatieven in die zin genomen. Evaluatieonderzoek en de resultaten van de tweede bevragingsronde in 2009 kunnen aantonen of deze initiatieven al dan niet een effect hebben op het (problematische) middelengebruik.

Literatuur

- Aertgeerts, B., & Buntinx, F. (2002). The relation between alcohol abuse or dependence and academic performance in first-year college students. *Journal of Adolescent Health, 31*, 223-225.
- Andersson, C., Johnsson, K.O., Berglund, M., & Öjehagen, A. (2007). Alcohol involvement in Swedish university freshmen related to gender, age, serious relationship and family history of alcohol problems. *Alcohol and Alcoholism, 42*, 448-455.
- Austin, B. (1997). *A college case study. A supplement to understanding evaluation: the way to better prevention programs*. Newton: Higher Education Center for Alcohol and Other Drug Prevention.
- Blume, A.W., Marlatt, G.A., & Schmalings, K.B. (2000). Executive cognitive function and heavy drinking behaviour among college students. *Psychology of Addictive Behaviors, 14*, 299-302.
- Boland, M., Fitzpatrick, P., Scallan, E., Daly, L., Herity, B., Horgan, J., & Bourke, G. (2006). Trends in medical student use of tobacco, alcohol and drugs in an Irish university, 1973-2002. *Drug and Alcohol Dependence, 85*, 123-128.

- Borsari, B., & Carey, K.B. (2005). Two brief alcohol interventions for mandated college students. *Psychology of Addictive Behaviors*, 19, 296-302.
- Boyd, C.J., McCabe, S.E., & d'Arcy, H. (2003). Ecstasy use among college undergraduates: gender, race and sexual identity. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 24, 209-215.
- Chiauzzi, E., Green, T.C., Lord, S., Thum, C., & Goldstein, M. (2005). My student body: a high-risk drinking prevention website for college students. *Journal of American College Health*, 53, 263-274.
- D'Alessio, M., Baiocco, R., & Laghi, F. (2006). The problem of binge drinking among Italian university students: a preliminary investigation. *Addictive Behaviors*, 31, 2328-2333.
- Decorte, T., Muys, M., & Slock, S. (2003). Cannabis in Vlaanderen: patronen van cannabisgebruik bij ervaren gebruikers. Leuven: Acco.
- Dixon, B. (2004). Over-estimation of peer drinking. *Quarterly Review of Alcohol Research*, 12, 16-17.
- Fearnow-Kenny, M.D., Wyrick, D.L., Hansen, W.B., Dyreg, D., & Beau, D.B. (2001). Normative beliefs, expectancies, and alcohol-related problems among college students: implications for theory and practice. *Journal of Alcohol and Drug Education*, 47, 31-44.
- Gledhill-Hoyt, J., Lee, H., Strote, J., & Wechsler, H. (2000). Increased use of marijuana and other illicit drugs at US colleges in the 1990s: results of three national surveys. *Addiction*, 95, 1655-1667.
- Jessor, R., Costa, F.M., Krueger, P.M., & Turbin, M.S. (2006). A developmental study of heavy episodic drinking among college students: the role of psychosocial and behavioral protective and risk factors. *Journal of Studies on Alcohol*, 67, 86-94.
- Kilmer, J.R., Walker, D.D., Lee, C.M., Palmer, R.S., Mallett, K.A., Fabiano, P., & Larimer, M.E. (2006). Misperceptions of college student marijuana use: implications for prevention. *Journal of Studies on Alcohol*, 67, 277-281.
- Kinable, H. (2004). *Dossier alcohol*. Brussel: VAD.
- Knight, J.R., Wechsler, H., Kuo, M., Seibring, M., Weitzman, E.R., & Schuckit, M.A. (2002). Alcohol abuse and dependence among US college students. *Journal of Studies on Alcohol*, 63, 263-270.
- Kokotailo, P.K., Egan, J., Gangnon, R., Brown, D., Mundt, M., & Fleming, M. (2004). Validity of the alcohol use disorder identification test in college students. *Alcoholism, Clinical and Experimental Research*, 28, 914-920.
- LaBrie, J.W., Pedersen, E.R., Earlywine, M., & Olsen, H. (2006). Reducing heavy drinking in college males with the decisional balance: analyzing an element of Motivational Interviewing. *Addictive Behaviors*, 31, 254-263.
- Larimer, M.E., Turner, A.P., Mallett, K.A., & Geisner, I.M. (2004). Predicting drinking behavior and alcohol-related problems among fraternity and sorority members: examining the role of descriptive and injunctive norms. *Psychology of Addictive Behaviors*, 18, 203-212.
- Larsen, J.D., & Kozar, B. (2005). Evaluation of a computer administered alcohol education program for college students. *Journal of Alcohol and Drug Education*, 49, 69-83.
- Lecci, L., MacLean, M.G., & Croteau, N. (2002). Personal goals as predictors of college student drinking motives, alcohol use and related problems. *Journal of Studies on Alcohol*, 63, 620-630.

- Lederman, L.C., & Stewart, L.P. (2004). *Changing the culture of college drinking. A socially situated health communication campaign*. Cresskill: Hampton Press.
- Lewis, M.A., & Neighbors (2004). Gender specific misperceptions of college student drinking norms. *Psychology of Addictive Behaviors*, 18, 334-339.
- McCambridge, J., & Strang, J. (2004). The efficacy of single-session motivational interviewing in reducing drug consumption and perceptions of drug-related risk and harm among young people: results from a multi-site cluster randomized trial. *Addiction*, 99, 39-52.
- Mohler-Kuo, M., Lee, J.E., & Wechsler, H. (2003). Trends in marijuana and other illicit drug use among college students: results from 4 Harvard School of Public Health College Study surveys: 1993-2001. *Journal of American College Health*, 52, 17-24.
- Murphy, J.G., McDevitt-Murphy, M.E., & Barnett, N.P. (2005). Drink and be merry? Gender, life satisfaction, and alcohol consumption among college students. *Psychology of Addictive Behaviors*, 19, 184-191.
- Neighbors, C., Larimer, E.M., & Lewis, M.A. (2004). Targeting misperceptions of descriptive drinking norms: efficacy of a computer-delivered personalized normative feedback intervention. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72, 434-447.
- O'Malley, P., & Johnston, L.D. (2002). Epidemiology of alcohol and other drug use among American college students. *Journal of Studies on Alcohol*, 14, (suppl.) 23-39.
- Palfai, T.P. (2006). College student alcohol use in context: the utility of goal constructs. *Psychology of Addictive Behaviors*, 20, 143-144.
- Park, C.L., & Grant, C. (2005). Determinants of positive and negative consequences of alcohol consumption in college students: alcohol use, gender, and psychological characteristics. *Addictive Behaviors*, 30, 755-765.
- Pillon, S.C., O'Brien, B., & Piedra Chavez, K.A. (2005). The relationship between drugs use and risk behaviors in Brazilian university students. *Revista Lationo-Americana de Enfermagem*, 13, 1169-1176.
- Plucker, J.A., & Teed, C.M. (2004). Evaluation of an alternative methodology for investigating leadership and binge drinking among sorority members. *Addictive Behaviors*, 29, 381-388.
- Pope, H.G., Ionescu-Pioggia, M., & Pope, K.W. (2001). Drug use and life style among college undergraduates: a 30-year longitudinal study. *American Journal of Psychiatry*, 158, 1519-1521.
- Presley, C.A., Meilman, P.W., & Leichter, J.S. (2002). College factors that influence drinking. *Journal of Studies on Alcohol*, 14, (suppl.) 82-90.
- Quintero, G.A., Young, K.J., Mier, N., & Jenks, S. (2005). Perceptions of drinking among Hispanic college students: how qualitative research can inform the development of collegiate alcohol abuse prevention programs. *Journal of Drug Education*, 35, 291-304.
- Rosiers, J., & Van Hal, G. (2007). Bevraging van de AUHA-studenten over hun middelengebruik en daarmee verwante aspecten: de onderzoeksresultaten. In G. Van Hal, J. Rosiers, I. Bernaert, S. Hoeck (Eds.), *In hogere sferen? Een onderzoek naar het middelengebruik bij Antwerpse studenten* (pp. 27-107). Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

- Saitz, R., Palfai, T.P., Freedner, N., Winter, M.R., Macdonald, A., Lu, J. Ozonoff, A., Rosenbloom, D.L., & DeJong, W. (2007). Screening and brief intervention online for college students: the iHealth Study. *Alcohol and Alcoholism*, 42, 28-36.
- Saunders, J.B., Kypri, K., Walters, S.T., Laforge, R.G., & Larimer, M.E. (2004). Approaches to brief intervention for hazardous drinking in young people. *Alcoholism: Clinical and Experimental research*, 28, 322-329.
- Sher, K.J., Bartholow, B.D., & Nanda, S. (2001). Short- and long-term effects of fraternity and sorority membership on heavy drinking: a social norms perspective. *Psychology of Addictive Behaviors*, 15, 42-51.
- Smith, P.D., Wells, D.B., & Abdul-Salaam, K. (1997). Assessing Alcohol Problems in Student Populations. In P.C. Rivers, E.R. Shore (Eds.), *Substance abuse on campus. A handbook for college and university* (pp. 165-187). Westport, CT: Greenwood Press.
- Stamper, G.A., Smith, B.H., Gant, R., & Bogle, K.E. (2004). Replicated findings of an evaluation of a brief intervention designed to prevent high-risk drinking among first-year college students: implications for social norming theory. *Journal of Alcohol and Drug Education*, 48, 53-72.
- Stempliuk, V. de A., Barroso, L.P., De Andrade, A.G., Nicastrí, S., & Malbergeier, A. (2005). Comparative study of drug use among undergraduate students at the University of Sao Paulo - Sao Paulo campus in 1996 and 2001. *Revista Brasileira de Psiquiatria*, 27, 185-193.
- Vogler, R.E., & Webber, E.N. (1994). What students need to know about drinking. *Journal of Alcohol and Drug Education*, 39, 99-112.
- Walters, S.T., & Baer, J.S. (2006). *Talking with college students about alcohol. Motivational strategies for reducing abuse*. New York, NY: Guilford Press.
- White, H.R., Labouvie, E.W., & Papadaratsakis, V. (2005). Changes in substance use during the transition to adulthood: a comparison of college students and their noncollege age peers. *Journal of Drug Issues*, 35, 281-304.
- White, H.R., Morgan, T.J., Pugh, L.A., Celinksa, K., Labouvie, E., & Pandina, R.J. (2006). Evaluating two brief substance-use interventions for mandated college students. *Journal of Studies on Alcohol*, 67, 309-317.
- Wish, E.D., Fitzelle, D.B., O'Grady, K.E., Hsu, M.H., & Arria, A.M. (2006). Evidence for significant polydrug use among ecstasy-using college students. *Journal of American College Health*, 55, 99-104.
- Wyrick, D.L., Fearnow-Kenny, M.D., Wyrick, C.H., & Bibeau, D.L. (2005). College alcohol education and prevention: a case for distance education. *Journal of Alcohol and Drug Education*, 49, 5-14.
- Yu, J., Evans, P.C., & Perfetti, L. (2003). Attitudes toward seeking treatment among alcohol-using college students. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 29, 671-690.
- Yu, R.L., & Ko, C.H. (2006). Cognitive determinants of MDMA use among college students in Southern Taiwan. *Addictive Behaviors*, 31, 2199-2211.